

УДК 373.2:[159.9:398.21]
DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-3-264-275

**FAIRE-TALE THERAPY AS PSYCHOTHERAPEUTIC
METHOD OF INFLUENCE ON THE MENTAL
STATE OF PRESCHOOL CHILDREN**

**КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИЙ
МЕТОД ВПЛИВУ НА ПСИХІЧНИЙ
СТАН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Nataliia LISNEVSKA,
PhD in Pedagogy, Associate
Professor

Наталія ЛІСНЕВСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
доцент

lisnevska.nv@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7910-7932>

*Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,*

*Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка,*

✉ 24, Kyiiska st., Hlukhiv, Sumy
oblast, 41400, Ukraine

✉ вул. Київська, 24, м. Глухів,
Сумська обл. 41400, Україна

Original manuscript received: October 31, 2023

Revised manuscript accepted: November 19, 2023

ABSTRACT

The article presents the essential characteristics of fairy-tale therapy, analyzes the views of well-known psychiatrists, psychologists, and teachers on the importance of using fairy-tale therapy in working with preschool children. The psychotherapeutic effect of fairy-tale therapy on the mental state of preschool children is revealed. Various principles of fairy-tale therapy are defined. It has been established that the following are the important principles of fairy-tale therapy: symbolism of speech, mental mechanisms, psychological safety, emotional expressiveness, development of creativity and imagination, overcoming difficulties. The mechanisms of influence of fairy tales, various aspects of the scientific substantiation of its importance are revealed. Different situations of using fairy-tale therapy are analyzed: overcoming anxiety and fear, development of emotional intelligence, development of social skills, formation of life values, development of critical thinking. The typology of fairy-tales is revealed: fiction fairy tales; psychological tales; didactic tales; psychocorrective tales; psychotherapeutic fairy tales. Various functions of fairy-tale therapy as a psychological method are determined: diagnostic, prognostic, therapeutic, corrective, educational. Various methods and techniques of using fairy-tale therapy in working with children are presented, which contribute to the psychological development and emotional well-being of the child: telling fairy tales, creative tasks, role-playing games, group discussions, therapeutic games, creating fairy-tale books, using the «metaphorical image» method. The method of using fairy-tale therapy is described: individual classes, subgroups, group classes. Attention is drawn to the fact that fairy-tale therapy should be carried out in subgroups, with 8-10 children in a subgroup, but not more than 12 people. It is noted that fairy-tale therapy classes should be held once a week. The time of fairy-tale therapy classes for children of younger, middle and older groups is indicated. Examples of folk and author's tales are given.

Keywords: *fairy-tale therapy, psychocorrection, psychotherapeutic method, mental state, functions of fairy-tale therapy, types of fairy-tale therapy, health technology.*

Вступ. Дитинство – період активного розумового і фізичного розвитку людини, закладання фундаменту здоров'я. Однак варто відмітити, що з кожним роком стан здоров'я дітей значно погіршується, особливо останнім часом. Це пов'язано з різними причинами: погіршення екології, низький матеріальний стан сім'ї, вживання генно-модифікованих продуктів і продуктів-фальсифікатів, затяжний стрес через військові дії в країні. Усе це негативно відбивається на психічному стані дошкільників: вони знервовані, напружені, агресивні. Від педагогів, батьків потребується підвищеної уваги до психічного здоров'я дітей. З метою його покращення можна застосовувати різні засоби, однак найбільш ефективними є нетрадиційні засоби, зокрема, оздоровчі технології. Серед різноманіття таких технологій (ароматерапія, арт-терапія, музикотерапія, кольоротерапія, анімалотерапія, природотерапія, хатха-йога, степ-аеробіка тощо), які позитивно впливають на психічний стан дітей дошкільного віку, особливе місце займає казкотерапія.

Застосування казок у роботі з дітьми сягає давнини. Казки дітям розповідали батьки ще тоді, коли не була зароджена ні педагогіка, ні психологія. Такі казки називаються народними. Серед українських народних казок можна назвати такі: «Кирило Кожум'яка», «Казка про Іллю Муромця та Солов'я-розбійника», «Іван Голик і його брат», «Котигорошко», «Іван – мужичий син», «Козак Мамарига», «Казка про Івана-богатиря» та багато інших.

Незважаючи на давнє застосування казок, сам термін «казкотерапія» виник не так давно, лише наприкінці ХХ століття, і набув популярності в роботі з дітьми не тільки як розвага, але і з терапевтичною метою. Казки використовували відомі психологи, як минулого, так і сьогодення: З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм, Е. Берн, Е. Гарднер, А. Менегетті, М. Осоріна, Е. Лісіна, Е. Петрова, Р. Азовцева, Т. Зінкевич-Євстигнеєва та ін. (Дошкільний навчальний заклад «Веселка», 2019). Вивченням особливостей застосування казкотерапії присвячені праці таких сучасних дослідників: І. Єнгаличевої, І. Макеевої, Т. Линської, О. Музичук, Є. Свиридової, Н. Колацкої, Т. Зінкевич-Євстигнеєвої.

Зокрема, відомий психіатр З. Фрейд (Фрейд, 1995b), досліджуючи сновидіння та невротичні симптоми, зазначав, що й казки за своєю суттю мають таке ж саме енергетичне джерело. На його думку, за допомогою казок можна знімати напругу, яка виникає в людини при обмеженні її прагнення до задоволення.

На відміну від Фрейда, психіатр К. Юнг під час дослідження впливу казок відмітив, що вони відображають одвічні проблеми людського життя (Юнг, 1994a). Досліджуючи архетипи, які є змістом колективного несвідомого, учений відзначив казки як одне із його виражень (Юнг, 1997b).

Як уважає Е. Берн, через те, що майже все життя людини запрограмоване певними сценаріями, які беруть свій початок із раннього дитинства, конкретна казка може стати життєвим сценарієм людини, зіграти

велику роль у їх трансляції. Слухаючи казки, діти знаходять того героя, який стає для них прикладом для наслідування. На вибір дитиною героя впливають батьки, знання про себе і про світ, а також того, чого чекають від цього життя, а чого ні. Виходячи з цього, дитина знаходить такого героя, як вона. Цю роль і виконують казки, які пропонують модель (Берн, 2001).

Видатний український педагог В. Сухомлинський у своїй книзі «Серце віддаю дітям» зазначив, що знайомі з дитинства казки на все життя відкладають у серці дітей «зернятка людяності, з яких складається совість» (Сухомлинський, 1977:185).

Відомий американський психолог і психіатр Б. Беттельгейм у своїй науковій праці «Чарівне і корисне: про значення і цінності казки» (Беттельгейм, 1985) дослідив класичний фонд народної фантастичної прози. Учений відзначив, що казки допомагають дитині адаптуватись у мінливому соціокультурному середовищі, виховати відповідальність, засвоїти народні традиції, перебороти страх перед майбутнім дорослим життям і самостійністю.

У кінці 1980-х рр. метод казкотерапії почала широко впроваджувати у свою практику австрійський дитячий психолог Д. Бретт, яка створила цикл оповідань про маленьку дівчинку Анну, що потрапляє в різні складні ситуації (Бретт, 1986). В основі сюжетів оповідань – життєві події, які переживають однолітки головної героїні (Полковенко, 2018).

В Україні наприкінці 20 ст. вийшли друком оригінальні терапевтичні казки дитячого психолога М. Моліцької (Моліцька, 1999). З часом також почали з'являтися подібні видання інших авторів, які були рекомендовані для освітніх закладів, дитячих бібліотек і початкової школи (Полковенко, 2018).

Хоча казкотерапія як окремий напрям виокремилась не так давно, проте її розвитку передували три етапи (за Т. Зінкевич-Євстигнеєвою): перший етап – етап спонтанного створення та передачі історій – триває й досі, так як вигадкування казок людством продовжується; другий етап – етап наукового осмислення метафоричного матеріалу. Збирання, систематизація та дослідження фольклору розпочалось наприкінці XVIII століття братами Грімм, Шарлем Перро, Олександром Афанасьєвим, Володимиром Далем, Михайлом Максимовичем, Пантелеймоном Кулішем. Крім того, видатні психологи минулого (К. Юнг та його послідовники), досліджуючи значення казки для психіки людини, зазначали, що в ній відображається «психічна реальність людини, її внутрішні ритми, суперечності, сценарії духовних пошуків, а також давні підказки». Третій етап – етап використання казки з психокорекційною метою: психологи почали активно створювати дидактичні казки, з'являється поняття «казкотерапія», починає розвиватися цей напрям у психології (Бредіхіна, 2015).

Мета статті – розкрити роль і місце казкотерапії в психотерапевтичній роботі з дітьми дошкільного віку для покращення їх психічного стану.

Завданнями статті є: проаналізувати погляди відомих психіатрів, психологів, педагогів щодо важливості застосування казкотерапії в роботі з

дітьми дошкільного віку; дати сутнісну характеристику казкотерапії; визначити принципи, механізми, аспекти наукового обґрунтування важливості казкотерапії, ситуації її використання, типологію казок, функції казкотерапії як психологічного методу; описати методику застосування казкотерапії.

Методи та методи дослідження. Здійснити аналіз наукової та методичної літератури з теми.

Результати та дискусії. Здійснюючи огляд попередніх досліджень, що стосуються казкотерапії та її впливу на дітей дошкільного віку, видно, що цей підхід мав позитивний результат у багатьох аспектах дитячого розвитку. Праці показують, що казкотерапія допомагає дітям виробити емоційну свідомість, відчуття та виразити свої почуття.

Як слушно зазначає І. Макеева, казкотерапія – це інтеграційна діяльність, у якій тісно пов'язані дії уявної ситуації з реальним спілкуванням, спрямованим на активність, самостійність, творчість, регулювання дитиною власних емоційних станів (Макеева, 2002:71). Відомий психолог Т. Зінкевич-Євстигнєєва визначає, що казкотерапія є виховною системою, набором способів передачі знань про духовний шлях душі та соціальної реалізації людини (Зінкевич-Євстигнєєва, 2008а:71).

Казкотерапія є універсальним засобом психокорекції та психотерапії, який можуть використовувати як психологи і педагоги, так і лікарі, оскільки кожен з них може знайти в казці те, що допоможе у вирішенні їх професійного завдання. Казкотерапію слід застосовувати в роботі з дітьми як дошкільного, так і молодшого шкільного віку, у яких є емоційні та поведінкові проблеми.

Казкотерапія – це різновид бібліотерапії, метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання або прослуховування спеціально підібраних казкових текстів.

Сутність казкотерапії полягає в тому, щоб створити особливий ментальний простір, за допомогою якого фантазії дитини стають подібними до дійсності. Усе це сприяє доланню в дітей страхів і комплексів. Приклади різних персонажів вказують дитині, як треба діяти: позитивні герої вчать правильній поведінці, а негативні – як не слід поводитися. Основним принципом казкотерапії є зцілення через казку, сприяння цілісному розвитку особистості та людської духовності. Казкотерапія допомагає долати страхи, знижує в дітей рівень тривожності, сприяє адаптації до колективу. Казка позитивно впливає на дитячу агресивність, сприяє упевненості (Полковенко, 2018).

Під час планування та проведення занять з казкотерапії слід керуватись такими принципами: добровільна участь дітей; зв'язок з реальністю (за допомогою казок відбувається відновлення втрачених сил, прилучення дошкільників до загальнолюдських цінностей, а також зміцнюється віра в добро, знижується рівень тривожності, настає відчуття спокою і задоволення; облік індивідуальних особливостей дітей (ступінь психологічного комфорту дітей, від якого залежить їх активність, глибина емоційної включеності); увага рухової активності дітей (виконання

психогімнастичних етюдів призводить до розслаблення організму, зняття емоційної напруги, втоми); через сюжет казок відбувається заохочення до самостійності дітей, аналіз дій однолітків, власних переживань (Мирошниченко, 2009:24).

Уважаємо, що важливими принципами казкотерапії, якими слід керуватись у роботі з дітьми, є: 1. Символічність мовлення – казки поєднують уявні образи, символи та метафори, що дозволяє вільно виражати й розуміти емоції та думки. Це дозволяє дітям дошкільного віку відкривати внутрішній світ, обговорювати проблеми і почуття, називати їх і переживати. 2. Психічні механізми – казки активізують різні психічні механізми, такі як ідентифікація з героями, проектування власних думок і почуттів на персонажів, впізнавання архетипів та розвиток емпатії (допомагають дітям більше зрозуміти себе та світ). 3. Психологічна безпека – казки створюють безпечне середовище, де дитина може вільно висловлювати свої почуття, думки та фантазії (варто створити довірливу атмосферу, щоб діти відчували себе комфортно і могли вільно спілкуватися). 4. Емоційна виразність – казки розширюють емоційний діапазон дітей, допомагають їм виражати та усвідомлювати різні емоції (через переживання емоцій у різних ситуаціях діти навчаються розуміти і керувати своїми почуттями). 5. Розвиток творчості та уяви – казки сприяють розвитку творчих навичок та уяви у дітей (стимулюють дитячу творчу активність, розширюють її уявний простір і розвивають критичне мислення). 6. Подолання труднощів – казки є інструментом для розв'язання проблем і подолання труднощів (пропонують різні сценарії розвитку подій і сприяють вивченню різних стратегій і рішень).

Ураховуючи ці принципи, казкотерапія стає потужним інструментом для психологічного розвитку дітей дошкільного віку, підтримки їх емоційного, соціального та психологічного благополуччя.

На думку Є. Свиридової, використовуючи в роботі казкотерапію, необхідно враховувати психологічні механізми впливу казок. Так, чарівні казки є символічним відображенням давніх ритуалів, один з яких – ініціація. Варто відзначити, що казки описують глибинний досвід проживання емоційних криз, характерних для людини, вони розвиваються і допомагають долати ці кризи. Казка вчить дитину переживати страх, реально складну ситуацію, відтворює моральні норми і принципи взаємовідносин між людьми в близькій та зрозумілій для дитини формі (Свиридова, 2004:55).

Можна виділити такі аспекти наукового обґрунтування важливості казкотерапії: по-перше, допомагає дітям дошкільного віку виробити свідомість про свій внутрішній світ та емоційний стан – використовуються як засіб вираження емоції, думок і фантазій через героїв та сюжет казки, а також розуміння внутрішніх переживань дітей, що сприяє усвідомленню себе та своїх емоцій, допомагає впоратися з тривожністю, страхами та іншими емоційними проблемами; по-друге, розвиває мовлення та комунікативні навички дітей – читання казок, їх переказ та роздуми над

ними сприяють розвитку слухового сприйняття, логічного мислення, усного та письмового мовлення (діти вчать висловлювати свої думки, розуміти й аналізувати історії, розповідати свої власні казки, що позитивно відбивається на їх загальному розвитку); по-третє, допомагає дітям розвивати творчий потенціал і фантазію – дуже часто казки містять фантастичні елементи, які спонукають дитину мріяти, створювати власні образи та історії, що розвиває в них креативність, уяву та інтелектуальні навички дітей; по-четверте, сприяє розумінню соціальних взаємин та моральних цінностей – обговорення різних вчинків і поведінки героїв, що допомагає дошкільникам зрозуміти різні аспекти людського прагнення до добра, справедливості та миру; по-п'яте, використовують як засіб для зняття стресу, стимулювання емоційного вираження, розвитку соціальної компетентності та самоусвідомлення в дітей – казки допомагають їм зануритись у власний внутрішній світ, зрозуміти та усвідомити свої почуття, розробити стратегії подолання труднощів та розв'язання конфліктів; по-шосте, мають позитивний вплив на розвиток когнітивних навичок у дітей дошкільного віку – сприяють розвитку уяви, креативності, вольової регуляції, мислення та розуміння складних концепцій.

Казкотерапія може бути використана в різних ситуаціях, як-от:

1. *Подолання тривоги та страху.* Казки можуть допомогти дітям заспокоїтися та знайти внутрішню силу, щоб подолати свої тривоги та страхи, надати позитивний приклад або показати різні способи управління страхом.
2. *Розвиток емоційної інтелегенції.* Казки допомагають дітям розуміти та виражати різні емоції, надають модель для вивчення виразу обличчя, жестів, тону голосу та інших елементів емоційного спілкування.
3. *Розвиток соціальних навичок.* Казки часто містять сюжети, де герої взаємодіють, що допомагає дітям вивчати соціальні навички (співпраця, розуміння інших точок зору, розвиток миролюбства та вирішення конфліктів).
4. *Формування життєвих цінностей.* Казки можуть передавати певні життєві цінності та моральні принципи, надавати приклади правильної поведінки, справедливості, дружби та інших моральних якостей.
5. *Розвиток критичного мислення.* Читання казок може стимулювати дітей думати критично й аналізувати події, персонажів та сюжет, що сприяє розвитку їх здатності розпізнавати різні перспективи та виробляти власні думки і висновки).

Казку можна використовувати в різних варіантах (за Т. Зінкевич-Євстигнєєвою): самостійне придумування казки; бесіда за відомою казкою; інсценування казки; арт-терапевтична робота за мотивами написаної казки (Зінкевич-Євстигнєєва, 2007с).

Можна виділити таку типологію казок (за Т. Зінкевич-Євстигнєєвою):

1. Художні казки, наближені до звичайного фольклору, які є універсальними (застосовуються переважно як підтримуюча терапія).
2. Психологічні казки, які виконують різні функції: виховання дитини (після почутої казки дитина переймає правила і норми поведінки позитивних героїв); вчать відповідальності та стійкості перед негараздами (зазвичай у

таких казках добро перемагає зло за рахунок прикладання зусиль головним героєм); дитина, слухаючи казку, порівнює події з своїм життям і в результаті формує правильну модель поведінки; лікувальні – позитивно впливають на психіку, а через неї на організм людини (допомагає позбутися страхів, фобій і проблем). 3. Дидактичні казки – використовуються абстрактні символи (звуки, цифри, букви), які оживають, навчають дітей чогось нового і важливого (найчастіше використовуються для навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку). 4. Психокорекційні казки – створюються і використовуються для м'якої корекції деяких рис характеру і поведінки дитини (в основі казки є аналогічна проблема, але безпосередньо не пов'язана з уже наявною, тобто головний герой стикається з такою ж проблемою, як і дитина, яка сама або за допомогою педагога знаходить правильне рішення і засвоює урок з ситуації, що склалася). 5. Психотерапевтичні казки – сприяють замисленню дитини над сенсом життя, про смерть, своє ставлення до близьких людей (такі казки не завжди мають щасливий кінець) (Зінкевич-Євстигнєєва, Грабенко, 2008а:88-89).

У залежності від мети кінцевого результату казкотерапія може бути: способом передачі досвіду та прищеплення загальноприйнятих моральних норм і правил поведінки (сприяє ефективній соціалізації дитини); інструментом розвитку особистості дитини та її здібностей (розвиває в дітей здатність фантазувати, сприяє розвитку творчого мислення та уяви, розкриває внутрішній світ); психотерапією (подолання власних страхів, надмірної тривожності тощо) (Бредіхіна, 2015).

Виходячи з вищезазначеного, можна виділити такі функції казкотерапії як психологічного методу: *діагностична* (виявлення наявних життєвих сценаріїв і стратегій поведінки дитини; визначення стану дитини, постановка мети для подальшої роботи); *прогностична* (розкривається суть та особливості майбутнього життєвого сценарію дитини); *терапевтична (корекційна)* (відбуваються позитивні зміни в стані і поведінці дитини); *виховна* (допомагає навчання дитини простим істинам, виховання в неї якостей і властивостей особистості); *коригувальна* (корекції «небажаної» поведінки) (Бредіхіна, 2015:13; Шик, Гаркуша, Тур, Рудик, 2019; Ройко, 2018). Також можна виділити ще й *корекційну* функцію казки: допомога в напружених емоційних ситуаціях, корекція при фізіологічних та емоційних стресах, прийняття своєї фізичної активності (Бредіхіна, 2015:13).

Можна виділити таку цінність казок під час психокорекції та розвитку особистості дитини: відсутність прямих моральних повчань (дитина опосередковано засвоює причинно-наслідкові зв'язки, які існують у світі); вивчення життєвого досвіду багатьох поколінь (у казках можна зустріти життєві ситуації та проблеми: відокремлення від батьків, боротьба добра зі злом, життєвий вибір, взаємодопомога, любов тощо); відсутність заданості в імені головного героя і місця казкових подій (головний герой сприймається як узагальнений образ, що допомагає дитині легше ідентифікувати себе з героєм казки і стати учасником

казкових подій); різні таємниці, інтригуючий сюжет, несподіване перетворення героїв (дитина активно сприймає і засвоює інформацію, яка знаходиться в казках) (Бредіхіна, 2015:13-14).

Варто наголосити, що під час використання казкотерапії відбувається опора на базові життєві цінності: Добро, Любов, Співпраця, Гідність, Віра, Спокій тощо. У казках, легендах, притчах, міфах через цікаві та захоплюючі сюжети ненав'язливо розповідається про цінності. Інформація, яка пропонується дітям в такому вигляді, дуже легко сприймається та аналізується. Казки допомагають попередити ті чи інші дитячі вчинки, однак не нав'язують життєвих програм (Шик, Гаркуша, Тур, Рудик, 2019).

Застосування казкотерапії в роботі з дітьми може включати різні методи та техніки, які сприяють психологічному розвитку та емоційному благополуччю дитини: розповідь казок (можна читати казки дітям та обговорювати їх зміст, персонажів та повідомлення, що сприяє розвитку в них уяви, мовлення та сприйняття; творчі завдання (створювати свої власні казки, малювати персонажів або будувати сцени з казки за допомогою іграшок або ляльок); рольові ігри (діти відтворюють персонажів казки або створюють свої власні ситуації, що допомагає їм виразити свої почуття, розвивати соціальні навички та вирішувати конфлікти); групові дискусії (обговорення з дітьми теми казки, висловлювання власних думок та спільного вивчення різних поглядів та перспектив); терапевтичні ігри (підтримують психологічний розвиток дитини; це ігри, які пов'язані із сюжетом казки); створення казкових книжок; використання методу «метафоричного образу» (робота з метафоричними образами, які зустрічаються в казках, допомога дитині знайти власні способи їх інтерпретації та застосування в реальному житті).

Під час проведення казкотерапії слід керуватись такими рекомендаціями: визначити мету; обрати відповідну тематику казки; визначити деталі; придумати хитромудру кінцівку; використовувати можливості абстрактної мови; використовувати завуальовані розпорядження, мову, міміку й жести; не поспішати пояснювати дітям зміст казки, вони повинні самі розібратись у ситуації (Зінкевич-Євстигнєєва, 2007b).

Казкотерапію можна проводити як індивідуально з дитиною, так і з підгрупою чи всією групою. Казки можна читати дітям щодня під час вільного від занять часу, перед сном, у другу половину дня. Заняття з казкотерапії слід проводити один раз на тиждень, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку вони тривають 15-20 хвилин, у старшому дошкільному віці – 25-30 хвилин. Казкотерапію доцільно проводити по підгрупах, 8-10 дітей у підгрупі, але не більше 12 осіб. Вона може бути ефективним інструментом для розвитку психологічної стійкості, саморегуляції та загального здоров'я дітей дошкільного віку.

Як зазначає Є. Свиридова, саме за таких умов ефекти групової казкотерапії можуть проявлятися особливо яскраво. Крім того, авторка наголошує на регулярності проведення занять, що сприяє закріпленню позитивного ефекту в розвитку особистості та мовленні дитини (Свиридова, 2004:55).

Наводимо деякі приклади авторських психотерапевтичних казок для дітей дошкільного віку: «Пухнастик у дитячому садку», «Рибка Буль-буль», «Сон Колобка», «Колобок і Колобик», «У темній норі», «Чому сніг білий» (Дошкільний навчальний заклад «Веселка», 2019).

Висновки. Казкотерапія має позитивний вплив на емоційний стан дітей дошкільного віку. Вона допомагає знизити рівень тривоги та стресу, покращує самопочуття, сприяє емоційній свідомості, розвитку соціальних навичок, мовлення, лексики та комунікативних навичок у дітей дошкільного віку. Читання казок та обговорення їх допомагає розширити словниковий запас та відпрацювати граматичні навички. Також казкотерапія стимулює розвиток креативності та уяви в дітей, а створення власних казок розвиває навички проблемного мислення. Казки надають можливість дітям зрозуміти соціальні взаємини й виробляти стратегії врегулювання конфліктів.

Важливість казкотерапії як психотерапевтичного методу впливу на дітей дошкільного віку полягає в тому, що вона забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини, працюючи з його унікальними потребами та проблемами. Казки є доступною та цікавою формою спілкування з дітьми і надають можливість їм виразити емоції, розглянути різні ситуації та навчитися управляти почуттями.

Шляхи подальших досліджень та вдосконалення цієї терапевтичної практики полягають у більш глибокому дослідженні її ефективності, вивченні ефективності різних типів казок. Детальніше дослідження може включати оцінку індикаторів психічного благополуччя, якості соціальних взаємин, розвитку мовлення та інших показників.

Література

1. Берн Э. Групповая психотерапия. Москва : Академический Проект, 2001. 464 с.
2. Бредіхіна О. А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки (методичний посібник). Нетішин, 2015. 85 с.
3. Дошкільний навчальний заклад «Веселка» Костянтинівської сільської ради Мелітопольського району Запорізької області. Казкотерапія: формування гуманістично спрямованої особистості дошкільника. Методична розробка. *Освітній проект «На урок»*. 2019. URL : <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-kazkoterapiya-formuvannya-gumanistichno-spryamovano-osobistosti-doshkilnika-94008.html> (дата звернення 21.10.2023).
4. Герман Н. І., Горобець Т. В. Казкотерапія як один із методів практичної діяльності психолога: методичний посібник. Черкаси : Вид. від. Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2015. 142 с.
5. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. Игры в сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2008. 208 с.
6. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2001. 310 с.
7. Казкотерапія в роботі з дошкільниками / Упор. Шик Л. А., Гаркуша Г. В., Тур Л. В., Рудик О. А. 2019. URL : <https://vseosvita.ua/library/kazkoterapiya-v-roboti-z-doshkilnikami-172894.html> (дата звернення 21.10.2023).
8. Макеева І. П. Казка як засіб розвитку емоційної сфери у дошкільнят з порушеннями поведінки. *Дошкільна освіта*. 2002. № 1. С. 70–75.

9. Мирошниченко Н. Малювання як засіб корекції страху в дітей: Психолого-педагогічний семінар для педагогів та вчителів образотворчого мистецтва. *Психолог. Шкільний світ* : Всеукраїнська газета. 2009. № 47. С. 21–26.
10. Полковенко Т. В. Казкотерапія. *Велика українська енциклопедія*. 2018. URL : <https://vue.gov.ua/Казкотерапія#:~:text=Казкотерапія%20—%20метод%20психологічної%20корекції%20особистості,творів%3B%20один%20із%20видів%20бібліотерапії> (дата звернення 19.10.2023).
11. Ройко Г. Казкотерапія у роботі з дітьми із особливими потребами. 2018. URL : <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post26.html> (дата звернення 19.10.2023).
12. Свиридова Є. В. Чарівні казки та прийоми їх аналізу на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2004. № 6. С. 12–15.
13. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори* : в 5 т. Київ, 1977. Т. 3. 668 с.
14. Тренинг по сказкотерапии / Под ред. Т. Д. Зинкевич-Евстигнеевой. Санкт-Петербург : Речь, 2007. 176 с.
15. Фрейд З. Толкование сновидений. Київ : Здоров'я, 1991. 384 с.
16. Фрейд З. Художник и фантазирование. Москва : Класс, 1995. 144 с.
17. Юнг К. Психология бессознательного. Москва : Наука, 1994. 320 с.
18. Юнг К. Сознание и бессознательное. Санкт-Петербург, Москва : Университетская книга, 1997. 544 с.
19. Bettelheim B. Cudowne i pozytywne. O znaczeniach i wartościach baśni. T. 1, tłum. D. Danek. Warszawa, 1985. 295 p.
20. Brett D. Annie Stories. Australia, 1986.
21. Molicka M. Bajki terapeutyczne. Poznan, 1999.

References

1. Bern, E. (2001). *Hruppovaia psykhotherapyia* [Group psychotherapy]. Moskva : Akademicheskii Proekt. [in Russian].
2. Bredikhina, O. A. (2015). *Kazkotepapiia u roboti z ditmy doshkilnoho viku. Avtorski psykhoterapevtychni kazky (metodychnyi posibnyk)* [Fairy-tale therapy in work with preschool children. Author's psychotherapeutic fairy-tales (methodical manual)]. Netishyn. [in Ukrainian].
3. Doshkilnyi navchalnyi zaklad «Veselka» Kostiantynivskoi silskoi rady Melitopolskoho raionu Zaporizkoi oblasti (2019). *Kazkotepapiia: formuvannia humanistychno spryamovanoi osobystosti doshkilnyka. Metodychna rozrobka* [Fairy-tale therapy: formation of a humanistically oriented personality of a preschooler. Methodical development]. Osvitnii proekt «Na urok» – For a lesson. URL : <https://naurok.com.ua/metodychna-rozrobka-kazkotepapiya-formuvannya-gumanistychno-spryamovano-osobystosti-doshkilnyka-94008.html> [in Ukrainian].
4. Herman, N. I., Horobets, T. V. (2015). *Kazkotepapiia yak odyin iz metodiv praktychnoi diialnosti psykhologa: Metodychnyi posibnyk* [Fairy-tale therapy as one of the methods of the psychologist's practical activity: Methodical manual]. Cherkasy : Vyd. vid. Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. [in Ukrainian].
5. Zynkevych-Evstyhneeva, T. D., Hrabenko T. M. (2008). *Yhru v skazkotepapii* [Games in fairy-tale therapy]. Sankt-Peterburh : Rech. [in Russian].
6. Zynkevych-Evstyhneeva, T. D. (2001). *Praktykum po skazkotepapii* [Workshop on fairy-tale therapy]. Sankt-Peterburh : Rech. [in Russian].
7. Shyk, L. A., Harkusha, H. V., Tur, L. V., Rudyk, O. A. (Ed.). (2019). *Kazkotepapiia v roboti z doshkilnykamy* [Fairy-tale therapy in work with preschoolers]. URL : <https://vseosvita.ua/library/kazkotepapiia-v-roboti-z-doshkilnykamy-172894.html> [in Ukrainian].

8. Makieieva, I. P. (2002). *Kazka yak zasib rozvytku emotsiinoi sfery u doshkilniat z porusheniamy povedinky* [A fairy-tale as a means of developing the emotional sphere in preschoolers with behavioral disorders]. *Doshkilna osvita – Pre-school education*, 1, 70–75. [in Ukrainian].

9. Myroshnychenko, N. (2009). *Maliuvannia yak zasib korektsii strakhu v ditei: Psykholoho-pedahohichniy seminar dlia pedahohiv ta vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva* [Drawing as a means of correcting fear in children: Psychological and pedagogical seminar for teachers and teachers of fine arts]. *Psykholoh. Shkilnyi svit : Vseukrainska hazeta – Psychologist. School world: All-Ukrainian newspaper*, 47, 21–26. [in Ukrainian].

10. Polkovenko, T. V. (2018). *Kazkoterapiia* [Fairy-tale therapy]. URL : <https://vue.gov.ua/Kazkoterapiia#:~:text=Kazkoterapiia%20—%20metod%20psykholohichnoi%20korektsii%20osobystosti,tvoriv%3B%20odny%20iz%20vydiv%20biblioterapii> [in Ukrainian].

11. Roiko, H. (2018). *Kazkoterapiia u roboti z ditmy iz osoblyvymy potrebamy* [Fairy-tales therapy in working with children with special needs]. URL : <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post26.html> [in Ukrainian].

12. Svyrydova, Ye. V. (2004). *Charivni kazky ta pryomy yikh analizu na urokakh literaturnoho chytannia*. [Magical fairy-tales and methods of their analysis in the lessons of literary reading]. *Pochatkova Shkola – Elementary School*, 6, 12–15. [in Ukrainian].

13. Sukhomlynkyi, V. O. (1977). *Sertse viddaiu ditiam* [I give my heart to children]. *Vybrani tvory : v 5 t. Kyiv. T. 3*. [in Ukrainian].

14. Zynkevych-Evstyhneevoi, T. D. (ed.) (2007). *Trenynh po skazkoterapii* [Fairy-tale therapy training]. Sankt-Peterburh : Rech, 2007. 176 [in Russian].

15. Freid, Z. (1991). *Tolkovanye snovydeniy* [Dream interpretation]. Kyiv : Zdorov'ia. [in Russian].

16. Freid, Z. (1995). *Khudozhnyk y fantazyrovanye* [The artist and fantasy]. Moskva : Klass. [in Russian].

17. Yunh, K. (1994). *Psykholohiya besoznatelnoho* [Psychology of the unconscious]. Moskva : Nauka. [in Russian].

18. Yunh, K. (1997). *Soznaneye y besoznatelnoe* [Consciousness and unconsciousness]. Sankt-Peterburh, Moskva: Unyversytetskaia knyha. [in Russian].

19. Bettelheim, B. (1985). *Cudowne i pozyteczne. O znaczeniach i wartosciach baśni* [Wonderful and useful. About the meanings and values of fairy-tales]. T. 1, tum. D. Danek, Warszawa. [in Polish].

20. Brett, D. (1986). *Annie Stories* [Annie Stories]. Australia. [in English].

21. Molicka, M. (1999). *Bajki terapeutyczne* [Therapeutic fairy-tales]. Poznan [in Polish].

АНОТАЦІЯ

У статті подається сутнісна характеристика казкотерапії, аналізуються погляди відомих психіатрів, психологів, педагогів на важливість застосування її в роботі з дітьми дошкільного віку. Розкривається психотерапевтичний вплив казкотерапії на психічний стан дітей дошкільного віку. Визначаються різноманітні принципи застосування казкотерапії. Встановлено, що важливими принципами її визначено такі: символічність мовлення, психічні механізми, психологічна безпека, емоційна виразність, розвиток творчості та уяви, подолання труднощів. Розкриваються механізми впливу казок, різні аспекти наукового обґрунтування її важливості. Аналізуються різні ситуації використання казкотерапії: подолання тривоги та страху, розвиток емоційної інтелігенції, розвиток соціальних навичок, формування життєвих цінностей, розвиток критичного мислення.

Розкривається типологія казок: художні казки; психологічні казки; дидактичні казки; психокорекційні казки; психотерапевтичні казки. Визначаються різні функції казкотерапії як психологічного методу: діагностична; прогностична; терапевтична (корекційна); виховна; коригувальна; корекційна. Наводяться різні методи та техніки застосування казкотерапії в роботі з дітьми, які сприяють психологічному розвитку та емоційному благополуччю дитини: розповідь казок, творчі завдання, рольові ігри, групові дискусії, терапевтичні ігри, створення казкових книжок, використання методу «метафоричного образу». Описується методика застосування казкотерапії: індивідуальні заняття, по підгрупах, групові заняття. Звертається увага на те, що казкотерапію доцільно проводити по підгрупах, по 8-10 дітей у підгрупі, але не перевищувати 12 осіб. Зазначається, що заняття з казкотерапії слід проводити один раз на тиждень. Наводиться час проведення занять з казкотерапії для дітей молодшої, середньої та старшої груп. Наводяться приклади народних і авторських казок.

Ключові слова: казкотерапія, психокорекція, психотерапевтичний метод, психічний стан, функції казкотерапії, типи казкотерапії, оздоровча технологія.